

Briselē, 2023. gada 16. jūnijā
(OR. en)

10607/23

Starpiestāžu lietas:
2023/0076(COD)
2023/0077(COD)

ENER 358
ENV 687
CLIMA 304
COMPET 621
CONSOM 232
FISC 126
CODEC 1123

PIEZĪME

Sūtītājs:	Pastāvīgo pārstāvju komiteja (I)
Saņēmējs:	Padome
K-jas dok. Nr.:	7435/23 +ADD1 7440/23 +ADD1
Temats:	Priekšlikums – EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 1227/2011 un Regulu (ES) 2019/942, lai uzlabotu Savienības aizsardzību pret tirgus manipulācijām enerģijas vairumtirgū Priekšlikums – EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA, ar ko groza Regulas (ES) 2019/943 un (ES) 2019/942, kā arī Direktīvas (ES) 2018/2001 un (ES) 2019/944, lai uzlabotu Savienības elektroenerģijas tirgus modeli – vispārēja pieeja

I. IEVADS

1. Komisija 2023. gada 14. martā iesniedza priekšlikumu regulai, kuras mērķis ir uzlabot Savienības elektroenerģijas tirgus modeli (*EMD*), un regulai, kuras mērķis ir uzlabot Savienības aizsardzību pret tirgus manipulācijām enerģijas vairumtirgū (*REMIT*).

2. Minētie priekšlikumi ir saistīti ar 2021. un 2022. gadā elektroenerģijas tirgos novēroto situāciju saistībā ar ļoti augstajām cenām un svārstīgumu un to pamatā ir trīs pīlāri, proti, aizsargāt patērētājus, uzlabot enerģijas izmaksu stabilitāti un paredzamību, tādējādi veicinot ES ekonomikas konkurētspēju, un sekmēt jaunas investīcijas enerģētikas jomā.

II. PAŠREIZĒJAIS STĀVOKLIS

1. Prezidentvalsts Zviedrija 2023. gada marta otrajā pusē Enerģētikas jautājumu darba grupā sāka sarunas par priekšlikumiem. Prezidentvalsts, balstoties uz minēto sarunu rezultātiem, ir iesniegusi piecas *EMD* un *REMIT* pārskatītās redakcijas.
2. Pēdējo mēnešu laikā abi priekšlikumi tika izskatīti paātrinātā veidā, un ministri 2023. gada 28. martā Briselē tos apsprieda arī TTE padomes (Enerģētika) sanāksmē, sniedzot norādes turpmākajam darbam.
3. Priekšlikumi 31. maijā tika apspriesti arī Pastāvīgo pārstāvju komitejā, galveno uzmanību pievēršot divvirzienu cenu starpības līgumiem, reģionālas vai Savienības mēroga elektroenerģijas cenu krīzes izsludināšanai un jaudas mehānismiem. Pastāvīgo pārstāvju komiteja prezidentvalstij sniedza politiskas norādes un noteica turpmākā darba virzienu.
4. Pašreizējā piektā pārskatītā redakcija, kas izklāstīta dokumentos 10605/23 un 10606/23, būtu jāizmanto par pamatu vispārējai pieejai. Jaunais teksts ir **pasvītrots treknrakstā** un svītrojumi ir atzīmēti ar [...]. Iepriekšējo redakciju teksts ir izcelts **treknrakstā** un svītrojumi ir atzīmēti ar [...].

III. DARBS EIROPAS PARLAMENTĀ UN CITĀS SAVIENĪBAS STRUKTŪRĀS

1. Eiropas Parlamentā par abiem dosjē atbildīga ir Rūpniecības, pētniecības un enerģētikas komiteja (ITRE). Attiecībā uz *EMD* ieceltais referents ir EP deputāts Nicolás González Casares (*S&D*, Spānija), un attiecībā uz *REMIT* – EP deputāte *Maria da Graça Carvalho* (*PPE*, Portugāle). Parlamentam abi ziņojumi būtu jāpieņem 2023. gada septembrī.
2. Ne Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, ne Eiropas Reģionu komiteja savus atzinumus vēl nav sniegušas.

IV. PREZIDENTVALSTS KOMPROMISA PRIEKŠLIKUMA GALVENIE ELEMENTI

1. Dalībvalstis atbalstīja veidu, kādā politikas debates Pastāvīgo pārstāvju komitejā un diskusijas Enerģētikas jautājumu darba grupā tika atspoguļotas, strādājot pie četrām abu priekšlikumu pārskatītajām redakcijām.
2. Juridiskās noteiktības un skaidrības labad ierosinātās Elektroenerģijas tirgus regulas 2. un 3. pants tiks nodalīts no minētās regulas un kļūs par patstāvīgu direktīvu, ar ko groza Direktīvu (ES) 2018/2001 un Direktīvu (ES) 2019/944. Tas ir juridisks un tehnisks pielāgojums, kas neskar abu priekšlikumu būtiskos noteikumus.
3. Turpmāk norādīts galveno izmaiņu kopsavilkums.

Attiecībā uz *EMD*:

1. Regulas 7.a pantā ir noteikts, ka maksimumslodzes ierobežošanas produkts, ko dalībvalstis var atļaut iepirkt un aktivizēt, lai panāktu elektroenerģijas pieprasījuma samazināšanos maksimumstundās, ir saistīts ar direktīvas 66.a pantu, kurā noteikta reģionāla vai Savienības mēroga elektroenerģijas cenu krīzes izsludināšana. Šāds produkts nepārsniedz cenu krīzes laikposmu, ievērojot 66.a panta 2. punktu.

2. Regulas 7.b pantā ir noteikts, ka datus no specializētām mērierīcēm pārvades sistēmu operatori (PSO) un sadales sistēmu operatori (SSO) var izmantot tikai ar galalietotāja piekrišanu. Ja galalietotājam nav uzstādīts viedskaitītājs vai ja galalietotāja viedskaitītājs nesniedz datus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu pieprasījumu reakcijas vai elastības pakalpojums, PSO un SSO pieņem datus no specializētas mērierīces, ja tāda ir pieejama.
3. Regulas 8. pantā ir noteikts, ka līdz 2026. gada 1. janvārim tekošās dienas starpzonu tirgus slēgšanas laiks ir ne agrāk kā 30 minūtes pirms reāllaika. Tomēr attiecīgās dalībvalsts regulatīvā iestāde (VRI) pēc attiecīgā PSO pieprasījuma var piešķirt atkāpi no šīs prasības vēlākais līdz 2029. gada 1. janvārim, ņemot vērā ietekmes novērtējumu un rīcības plānu tekošās dienas starpzonu tirgus slēgšanas laika saīsināšanai līdz 30 minūtēm. Minēto atkāpi var pagarināt ne ilgāk kā uz trim gadiem, ņemot vērā pārskatītu rīcības plānu un ietekmes novērtējumu. Vēlākais līdz 2032. gada 1. janvārim tekošās dienas starpzonu tirgus slēgšanas laiks ir ne agrāk kā 30 minūtes.
4. Regulas 9. pantā ir noteikts, ka attiecībā uz reģionālo virtuālo centru izveidi tagad tiek veikts ietekmes novērtējums. Pēc minētā novērtējuma pabeigšanas Komisija pieņem īstenošanas aktu, ar ko īsteno Savienības nākotnes tirgus modeli, kura pamatā ir reģionāli virtuāli centri, ko atbalsta vismaz ilgtermiņa pārvades tiesības, kuras piešķirusi PSO. Minētajā īstenošanas aktā cita starpā iekļauj reģionālo virtuālo centru ģeogrāfiskā tvēruma noteikšanas metodiku un metodiku atsauces cenu aprēķināšanai reģionālajiem virtuālajiem centriem.
5. Attiecībā uz regulas 19. pantu tika precizēts, ka kompensācija par samazinātu starpsavienotāja jaudu atkrastes atjaunojamās elektroenerģijas ražošanas staciju operatoriem atkrastes tirdzniecības zonā attiecas uz staciju operatoriem, kas ir tieši savienoti ar divām vai vairākām tirdzniecības zonām. Minētā kompensācija gada griezumā nepārsniedz kopējos pārslodzes ieņēmumus, kas gūti starpsavienotājos starp attiecīgajām atkrastes tirdzniecības zonām.

6. Saskaņā ar regulas 19.a pantu dalībvalstis veicina elektroenerģijas pirkuma līgumu (EPL) ieviešanu, likvidējot nepamatotus šķēršļus un nesamērīgas vai diskriminējošas procedūras vai maksas. Tika arī precizēts, ka instrumenti EPL ieviešanas veicināšanai var ietvert (bet ne tikai) valsts atbalstītas garantiju shēmas par tirgus cenām, privātas garantijas vai EPL pieprasījuma apvienošanas veicināšanu.
7. Attiecībā uz regulas 19.b pantu tika precizēts, ka divvirzienu cenu starpības līgumus piemēro jaunām investīcijām, kuru mērķis ir būtiski atjaunot esošās elektroenerģijas ražošanas ietaises vai būtiski palielināt to jaudu, vai pagarināt to kalpošanas laiku. Lai pielāgotos projektiem, kas pašlaik tiek īstenoti dalībvalstīs, ir pievienots atbilstošs pārejas periods, t. i., šā panta noteikumi attieksies tikai uz līgumiem, kas saskaņā ar tiešām cenu atbalsta shēmām jaunām investīcijām elektroenerģijas ražošanā noslēgti trīs gadus pēc šīs regulas spēkā stāšanās dienas. Pārejas periods atkrastes hibrīdaktīviem, kas savienoti ar divām vai vairākām tirdzniecības zonām, ir pieci gadi. Attiecībā uz to ieņēmumu sadali, kas rodas no divvirzienu cenu starpības līgumiem, pareizais līdzsvars starp elastības piešķiršanu dalībvalstīm un ieņēmumu sadali galalietotājiem ir delikāts. Tiek saglabāts galvenais noteikums, ka ieņēmumus sadala galalietotājiem, bet dalībvalstis tos var izmantot arī, lai finansētu tiešo cenu atbalsta shēmu izmaksas vai investīcijas elektroenerģijas izmaksu samazināšanai galalietotājiem. Galalietotājiem, kas ir uzņēmumi, sadalīto ieņēmumu daļa, nepārsniedz visu uzņēmumu kopējo elektroenerģijas patēriņa daļu. Pārdale neskar arī valsts atbalsta noteikumus, kas paredzēti LESD 107. un 108. pantā. Visbeidzot, ir iekļauts izņēmums maza mēroga atjaunojamās enerģijas iekārtām un demonstrējumu projektiem.
8. Attiecībā uz regulas elastīguma noteikumiem:
- Kopumā saiknes starp 19.c–19.f panta elastības noteikumiem tika pastiprinātas un sīkāk precizētas.

- Regulas 19.c pantā ir sīkāk precizēts ziņojuma saturs par sistēmas elastīguma vajadzībām un ir skaidri norādīts, ka ziņojumu var pieņemt cita dalībvalsts izraudzīta iestāde vai struktūra, nevis VRI, un ka tās var lūgt PSO un SSO sniegt ieguldījumu. Tajā ņem vērā Eiropas resursu pietiekamības novērtējumu un valstu pietiekamības novērtējumus. Ziņojumā papildus izvērtē vismaz šķēršļus elastībai tirgū un ierosina attiecīgus mitigācijas pasākumus.
 - Regulas 19.d pantā indikatīvs valsts mērķis tagad noteikts attiecībā uz nefosilo elastību, un tā pamatā ir 19.c pantā paredzētais ziņojums. Dalībvalstis var arī noteikt provizoriskos indikatīvos mērķus pirms ziņojuma pirmās iesniegšanas.
 - Regulas 19.e pantā dalībvalstis var piemērot nefosilas elastības atbalsta shēmas, kas ietver maksājumus par pieejamo jaudu, ja investīcijas nefosilā elastībā nav pietiekamas, lai sasniegtu 19.d pantā noteikto indikatīvo valsts mērķi. Tas neliedz dalībvalstīm īstenot savus indikatīvos mērķus, izmantojot citus līdzekļus.
9. Attiecībā uz jaudas mehānismiem dalībvalstis norādīja, ka ir jāracionalizē apstiprināšanas procedūra. Nolūkā kļiedēt dalībvalstu bažas tika pievienota pārskatīšanas klauzula, lai Komisija ne vēlāk kā viena mēneša laikā pēc šīs regulas stāšanās spēkā iesniegtu sīki izstrādātu ziņojumu, kurā izvērtētas iespējas racionalizēt un vienkāršot IV nodaļā paredzētos procesus. Šajā sakarā Komisija pieprasa Aģentūrai attiecīgi grozīt Eiropas resursu pietiekamības novērtējuma metodiku. Turklāt ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc šīs regulas stāšanās spēkā Komisija iesniedz priekšlikumus, lai attiecīgā gadījumā vienkāršotu jaudas mehānismu novērtēšanas procesu.

10. Vēl saistībā ar jaudas mehānismiem dalībvalstis visā sarunu gaitā lūdza kā galējo līdzekli svītrot jaudas mehānismu pagaidu raksturu un atsauci uz tiem. Neraugoties uz nepieciešamību ierobežot konkurences un iekšējā tirgus kropļojumus, ierosinātajos tekstos ir atzīts, ka jaudas mehānismiem var būt svarīga nozīme resursu pietiekamības nodrošināšanā, jo īpaši pārejā uz bezoglekļa sistēmu. Šajā kontekstā ar tekstu tiek ieviesta iespēja pieprasīt Komisijai, ka tā piegādes drošības problēmu dēļ var piešķirt ierobežotu pagarinājumu atkāpēm no CO2 emisiju robežvērtības jaudas mehānismos.
11. Regulas 64. pantā, direktīvas 66. pantā un 53.b apsvērumā Igaunijai, Latvijai un Lietuvai ir piešķirtas jaunas atkāpes attiecībā uz to balansēšanas tirgiem. Tā kā Baltijas valstis bija atkarīgas no Krievijas sinhronās frekvenču pārvaldības zonas, tās vēl nav bijušas spējīgas izveidot savu balansēšanas tirgu, kas būtu darbotiespējīgs. Krievijas agresijas karš ir palielinājis piegādes drošības risku Baltijas valstīm. Tāpēc, lai varētu attīstīt savu balansēšanas tirgu un savienojumu ar kontinentālo Eiropu, Baltijas valstis uz noteiktu laiku tiks atbrīvotas no dažām prasībām, kas attiecas uz esošajiem balansēšanas tirgiem.
12. Ar 66. pantu un attiecīgo 53.g apsvērumu Kiprai tiek ieviestas atkāpes no 40. panta 4. punkta un 54. panta 2. punkta līdz brīdim, kad Kipras pārvades sistēma ar starpsavienojuma palīdzību ir pieslēgta citu dalībvalstu pārvades sistēmām.
13. Attiecībā uz direktīvā paredzētajiem patērētāju noteikumiem:
 - Direktīvas 46. apsvērumā ir precizēts, ka lietotājiem būtu jāļauj ierīkot vairāk nekā vienu uzskaites un norēķinu punktu, uz kuru attiecas viņu telpu vienotais pieslēguma punkts. Šajā ziņā dalībvalstīm ir dota lielāka rīcības brīvība noteikt šos noteikumus valsts līmenī. Turklāt ir pievienota iespēja izmantot viedās uzskaites sistēmas, kas var tieši aptvert vairāk nekā vienu uzskaites punktu.

- Direktīvas 11.a pantā un 44. apsvērumā ir noteikts, ka dalībvalstis var piegādātājus, kuri piedāvā tikai dinamiskas cenas līgumus, atbrīvot no pienākuma piedāvāt nemainīgas cenas un noteikta laika līgumus, ar noteikumu, ka tam nav negatīvas ietekmes uz konkurenci un ka arī turpmāk tiek nodrošināta pietiekama nemainīgas cenas un noteikta laika līgumu izvēle.
- Direktīvas 15.a pantā un 51. apsvērumā par enerģijas koplietošanu tika precizēta balansatbildības starp aktīviem lietotājiem. Turklāt visas izklāstītās patērētāju tiesības un pienākumi attiecas uz galalietotājiem, kuri iesaistīti enerģijas koplietošanas shēmās. Tāpat ir precizēts, ka enerģijas koplietošanas jēdziens neskar piemērojamos valstu noteikumus par piegādātāju pilnvarošanu.
- Direktīvas 27.a pantā un 48. apsvērumā ir precizēts, ka šī direktīva neiejaucas esošajās pēdējo garantēto piegādātāju shēmās. Līdzīgi ja pirms šīs direktīvas stāšanās spēkā dalībvalsts jau ir izraudzījusies pēdējo garantēto piegādātāju, nav nepieciešama jauna procedūra, lai izraudzītos jaunu pēdējā garantētā piegādātāju. Turklāt ir iespējams izraudzīties pēdējo garantēto piegādātāju vai nu pirms piegādātāja bankrota vai arī bankrota brīdī.

- Ar 66.a pantu un 53. apsvērumu Padomei tika piešķirta lielāka procesuālā rīcības brīvība lemt, kad iestājas elektroenerģijas cenu krīze. Padomei, rīkojoties pēc Komisijas priekšlikuma, ar īstenošanas lēmumu būtu jānosaka, kad iestājas reģionāla vai Savienības mēroga elektroenerģijas cenu krīze, un lēmumā būtu arī jānorāda tā spēkā esamības termiņš, kas var būt līdz vienam gadam. Kas attiecas uz izraisītājfaktoriem, vairumtirdzniecības tirgus kritēriji galvenokārt ir saglabāti saskaņā ar Komisijas priekšlikumu, taču ir ieviesta iespēja ļoti augstu cenu aprēķinā neiekļaut pārmērīgi augstu cenu periodus. Tajā pašā laikā mazumtirdzniecības tirgus kritēriji ir padarīti elastīgāki, daļēji – ieviešot elektroenerģijas mazumtirdzniecības cenu straujā kāpuma diapazonu, daļēji – samazinot uz nākotni vērsto novērtējumu par to, cik ilgi šīs cenas varētu saglabāties, proti, no sešiem mēnešiem līdz trim mēnešiem. Visbeidzot, ir pievienots mehānisms reģionālas vai Savienības mēroga cenu krīzes pagarināšanai, par kuru tiks sagatavots Komisijas novērtējums un Komisijas priekšlikums.
- Attiecībā uz direktīvas transponēšanas periodu saskaņā ar Komisijas priekšlikumu tiek saglabāts vispārējais noteikums par sešiem mēnešiem. Tomēr attiecībā uz 4. pantu par piegādātāja brīvu izvēli un 15.a pantu par enerģijas koplietošanu ir ieviests divdesmit četru mēnešu laikposms, lai atvieglotu īstenošanas procesu dalībvalstīs.

Attiecībā uz *REMIT*:

- a) Pēc vairāku deleģāciju lūguma 2. panta 20.a punktā un 10. apsvērumā ir iekļauta "rīkojumu grāmatas" definīcija, lai sīkāk precizētu priekšlikumu.
- b) Regulas 4.a un 9.a pantā un 11. un 12. apsvērumā par iekšējās informācijas platformām (IIP) un reģistrētiem ziņošanas mehānismiem (RZM) ir piebilsts, ka konkrētos gadījumos Aģentūrai vajadzētu būt pilnvarām atsaukt atļauju. Turklāt Komisija ir pilnvarota pieņemt īstenošanas aktus, lai sīkāk precizētu to noteikumu īstenošanu, kas attiecas uz RZM un IIP. Pēc tam šos pantus piemēros tikai tad, kad Komisija būs pieņēmusi attiecīgos īstenošanas aktus.
- c) Regulas 9. pantā un 18.a apsvērumā ir mainīta prasība attiecībā uz tirgus dalībniekiem Savienībā, kas ir rezidenti vai ir iedibināti trešā valstī. Tagad, lai dalībvalstīm nodrošinātu lielāku skaidrību, tā vietā, lai deklarētu biroju, minētajiem tirgus dalībniekiem ir jāizraugās pārstāvis tajā dalībvalstī, kurā tie aktīvi darbojas.
- d) Attiecībā uz 13. pantu *ACER* var īstenot savas pilnvaras dalībvalstu jurisdikcijā, ja vien valsts regulatīvā iestāde neiebilst, pamatojoties uz to, ka tā ir oficiāli sākusi vai veic izmeklēšanu par tiem pašiem faktiem, vai ir veikusi izmeklēšanu par tiem pašiem faktiem un nav konstatējusi pārkāpuma esamību vai neesamību. *ACER* pirms tam informē valsts regulatīvo iestādi un citas attiecīgās iestādes. *ACER* var īstenot savas pilnvaras, ja valsts regulatīvā iestāde neveic pasākumus, kas vajadzīgi, lai izpildītu *ACER* pieprasījumu lietās ar pārrobežu ietekmi. Pabeidzot izmeklēšanu, *ACER* sagatavo izmeklēšanas ziņojumu, kurā izklāsta savus konstatējumus.

- e) Vēl 13. pantā ir pieminēts, ka Aģentūra var īstenot savas pilnvaras, neskarot 3.a punktu, ja kompetentā valsts regulatīvā iestāde pieprasa tai īstenot pilnvaras attiecībā uz aktiem, kam ir pārrobežu ietekme.
- f) Regulas 13.a pantā attiecībā uz *ACER* veiktajām inspekcijām uz vietas ir precizēts, ka inspekcijas sagatavo un veic ciešā sadarbībā un koordinācijā ar valstu iestādēm. Lai nodrošinātu lielāku skaidrību, ir sīkāk izklāstīts pilnvarojums *ACER* inspekcijām uz vietas. Tika arī piebilsts, ka inspekciju uz vietas privātās telpās nevar veikt bez tiesu iestādes iepriekšējas atļaujas.
- g) Ir nostiprināts 13.c pants par *ACER* izmeklēšanas procesuālajām garantijām, precizējot izmeklēšanai pakļauto personu tiesības komentēt faktus, kas uz attiecas uz pašu, pirms *ACER* pieņem izmeklēšanas ziņojumu saskaņā ar 13. pantu.
- h) Regulas 16.b pantā ir precizēts, ka Aģentūras vadlīnijas un ieteikumi ir nesaistoši un ka Aģentūra nevarēs publicēt informāciju par to, vai valsts regulatīvā iestāde neievēro vadlīnijas vai ieteikumus.
- i) Regulas 18. pantā un 18. apsvērumā ir veiktas izmaiņas, lai nodrošinātu konsekventāku administratīvo naudas sodu piemērošanu visās dalībvalstīs. Lai to panāktu, ir iekļauts saraksts ar kritērijiem, kas nosaka šos administratīvos naudas sodus un to apmēru. Turklāt dalībvalstīm ir piešķirta lielāka elastība, ieviešot iespēju noteikt mazākus naudas sodus, kas jānosaka katrā gadījumā atsevišķi. Ir pievienotas arī procedūras gadījumiem, kad dalībvalsts tiesību sistēma neparedz administratīvos naudas sodus.

V. NOBEIGUMS

1. Ņemot vērā iepriekš minēto, Padome tiek aicināta izskatīt prezidentvalsts kompromisa tekstu, kas izklāstīts dokumentos 10605/23 un 10606/23, atrisināt visus neatrisinātos jautājumus, kas varētu rasties sanāksmes laikā, un panākt vienošanos par Padomes vispārējo pieeju, ņemot vērā gaidāmās sarunas ar Eiropas Parlamentu.
-